

11/4 - 1922.

Selostus käynnistäni Jäkärän kivikautisella
asuinpaikalla Maarian pitäjässä 21 p. maalisk.
1922 ynnä ehdotukseni ensi kesäisiä kaivauk-
sia varten paikalla.

Maaliskuun 16 p. 1922 päivätyllä postikortilla ilmoitti asessorin rouva Jenny Maria Montin-Tallgren, että Jäkärän hietakuopasta Maarian pitäjässä otetaan parhaillaan soraa rautatien tarpeisiin ja että tällöin on soran otossa edetty 4 metriä rehtori Ahlmanin omistaman Metsämäen tilan puolelle.

Kun soranotto paikalla on kivikautinen asuinpaikka, jonka vuoksi se on rauhoitettu Valtionarkeologin 14 p. huhtik. 1908 päivätyssä kirjeessä N:o 500 ja 19 p. syysk. 1908 päivätyssä kirjeessä N:o 538, sai allekirjoittanut määräyksen vielä samana päivänä, kun tieto museoon saapui eli 20 p. maalisk. matkustaa paikalle.

Paikalla käydessäni sain tietää, että hiedanajo tapahtui Tie- ja vesirakennusten Ylihallituksen alaisen Turun-Uudenkaupungin rautatierakennuskonttorin johdolla. Parhaillaan rakennettiin uutta kuopasta Toijalan - Turun radalle johtavaa sivuraidetta, jota varten hiedanotto vastaiseksi tapahtuu. Valtionrautateiden hietakuopan eteläpäässä oli ehditty hävittää n. 30 m² kivikautista kulttuurikerrosta ja työnjohtajan tietämättömyyden vuoksi tunkeuduttu myös n. 4 m. rehtori Ahlmanin omistamaan Metsämäen tilaan kuuluvan Tastun metsälohkon alueelle (α myötäseuraavalla kartalla¹⁾). Metsämäen voudin tekemän huomautuksen johdosta oli sorankaivu tästä kohtaa kuitenkin jo lopetettu; ja otetaan sitä nyt kahdesta kohtaa, merkityt myötäseuraavalle kartalle 1 β ja γ , jolloin edetään alas jokirantaan kohden eli länteen päin. Näillä kohdilla ei näkynyt mitään kulttuurikerrosta, mikäli saatoin tehdä havaintoja jäätyneestä pintamaasta seurattessani soranottoa junaa odotellessa n. 4 tunnin ajan; näin alhaalla ei tietääkseni ole kulttuurikerrosta tavattu muuallakaan Jäkärän nummella. Kohdalla γ oli päällimmäisenä kerros läheisestä, sivuraidetta varten tehdystä leikkauksesta otettua maata.

Tästä kohtaa oli työmies Heikki Perkkö n. pari viikkoa aikaisemmin soranoton ollessa alullaan löytänyt veneenmuotoisen vasarakirveen puolikkaan, jonka lunastin 30 mk:lla museoon (luettelo 8002); löytö on irtolöytö ja ehkä sekundäärinen. Soranoton jatkuessa näillä kohdilla ei kivikautisella asuinpaikka-alueella toistaiseksi pitäisi olla mitään vaaraa, varsinkin kun selitin sekä työmiehille paikalla että Turun - Uudenkaupungin rautatien rakennuskonttorissa, miltä kohdilla soranotto voi tapahtua muinaistutkimuksen etuja vahingoittamatta.

Jäkärälän nummesta ajotetaan ensi kesänä ajaa suurempi määrä soraa Turun-Uudenkaupungin rautatierakennusta varten. Tätä varten ajotetaan luovuttaa iso kappale rehtori Ahlmanin omistamasta Taston metsälohkoon kuuluvasta osasta Jäkärälän nummea (ks. karttaa 2). Tarkoituksena on saada se alue, josta hiedanotto tulee (koneellisesti) tapahtumaan, pitennetyksi, koskapa hiedanveto siten saataisiin helpommaksi ja nopeammaksi. Ensi kesänä tulisi näin hävitettäväksi alue, joka Turun - Uudenkaupungin rautatien rakennuskonttorista saamani ilmoituksen mukaan, tulisi olemaan n. 500 m² ja joka ulottuen kiilanmuotoisena nykyisen Valtionrautateiden hietakuopan eteläpäästä kaakkoa kohden Metsämäen hietakuoppaan saakka, tulisi kaikesta päättäen olemaan juuri sillä vyöhykkeellä, missä vahvin kivikautinen kulttuurikerros sijaitsee (alue merkitty kartalle 1 punaisella ja kartalle 2 vihreällä katkoviivalla). Hietakerroksen vahvuuden tutkimista varten viime vuonna tänne tehdyistä koekuopista oli-kin, työmiesten ilmoituksen mukaan, löytynyt saviastianpaloja. Paikalla on siis - jolleivät ajotut hiedanottotyöt syystä tai toisesta lykkäännä - toimitettava laajanlainen kaivaus, joka - kun kustannukset tällaisista kaivauksista ovat arvioitavat vähintään 5 markaksi m² (matkalaskulla perittäviä menoja lukuunottamatta) kohden ja kun viikossa ehtii kaivaa keskim. n. 200 m² - tulisi maksamaan n. 2,500 mk. ja kestämään n. 2½ viikkoa. Alistan Toimikunnan harkittavaksi, olisiko näin ollen tätä tutkimusta varten hankittava Valtioneuvostolta erikoisia määrärahoja. Ai-

nakin katsoisin omasta puolestani olevan syytä hankkia ti-
sittemmin tapahtuvaa löytöjen luettelemista ja järjestämistä
varten erikoisen määrärahan ylimääräisen henkilön palk-
kaamiseksi, koskapa Ahvenanmaan ja Häyrymäen kaivaukset o-
vat osoittaneet, että tällaisten suurien löytöaineistojen
järjestäminen ja luetteleminen on museon vakinaisille virka-
miehille muiden töittensä ohella koitunut ylivoimaiseksi teh-
täväksi. Asialle olisi ehkä eduksi, jos sama ylimääräinen
apulainen olisi voinut ottaa osaa avustajana itse kaivauk-
siin.

Tarkastettuani kuitenkin museoon saavuttuani kartalla 2
sitä aluetta, josta sora tulisi ensi kesänä ajettavaksi
Uudenkaupungin rautatietä varten, olen huomannut, että tä-
män alueen pinta-ala onkin yli 10 kertaa isompi, kuin
mitä Turun - Uudenkaupungin rautatierakennuskonttorissa mi-
nulle ilmoitettiin. Kartan 2 mukaan tul^{si} siten sen alueen
pinta-ala, josta soraa ensi kesänä ajetaan ottaa, olemaan
kaikkiaan n. 8,000 m.² Tästä on kuitenkin n. 1,500 m.² Val-
tionrautateiden hietakuopan koillisreunalla, missä tohtori
Tallgrenin kaivauskertomuksen mukaan v:lta 1913 kaivauksia
ei enää kannata jatkaa, kulttuurikerros kun siellä joko
kokonaan puuttuu tai on aivan heikkoa. Olen pyytänyt tämän *erehdyksen*
johdosta Turusta mahdollisimman tarkkaa laskelmaa kyseenalai-
sen alueen pinta-alasta, jonka saavuttua tulen sen heti
jättämään Toimikunnalle. Olen kuitenkin varma siitä, että
minulle annettu ensin mainittu tieto pinta-alasta on vir-
heellinen ja että juuri äsken mainittu laskelma pyörein
luvuin on paikkansa pitävä.

Näin ollen on siis kaivettavaksi tuleva alue n. 6,500
m.² Edellä esitettyjen laskuperusteiden mukaan olisivat kus-
tannukset tällaisesta kaivauksesta 32,500 mk. - matkalaskulla
perittäviä kuluja lukuunottamatta - ja kaivausaika, jos
kaivaus tapahtuisi tavallisella tarkkuudella ja yhden museon
virkailijan johdolla, olisi arvioitava n. 32 viikoksi eli n.
7 kuukaudeksi. Tällainen jättiläiskaivaus näyttää, siitä huo-
limatta että kaivauskuluja ja aikaa tutkimuksen tarkkuuden

kustannuksella voitaisiin ehkä huomattavasti vähentää, ainakin ensisilmäykseltä milteipä mahdottomalta yhden kesän kuluessa suorittaa. Alistan senvuoksi Toimikunnan harkittavaksi, olisiko syytä keettaa sopimuksen kautta Tie- ja vesirakennusten Ylihallituksen kanssa saada asia järjestetyksi ⁿⁱⁱⁿ, että suoriuduttaisiin pienemmillä kaivauksilla. Esim. Valtionrautateiden ^{hietakuopan} (koillisreunasta (2 kartalla 1) ja samoin Jämsän kankaan pohjoisrinteeltä voitaisiin hietaa ottaa ilman, että siitä koituisi suurempia vahinkoja muinaistutkimukselle, päättäen tohtori Tallgrenin kaivauskertomuksessa v:lta 1913 olevista tiedoista. Koekaivauksien avulla olisi kangasta kuitenkin täälläkin kait tutkittava. Se hiedanottorintaman pitennys, johon aiotulla hietakuopan laajennuksella Metsämäen puolelle erikoisesti on pyritty, jäisi tällöin kuitenkin saavuttamatta. Jos ei siis tällainen eikä muunkaanlainen järjestely asiassa osoittaudu mahdolliseksi ja ajoitusta hiedanotosta ensi kesänä tulee tosi - syytä olisi ehkä hetimiten kirjelmällä Tie- ja vesirakennusten Ylihallitukselle ilmoittaa Toimikunnan intresseistä asiassa sekä pyytää hyvissä ajoissa tietoa siitä milloin hiedanotto alkaa -, olisi käsittääkseni ylimääräinen isompi määräraha odotettavissa olevaa kaivausta varten välttämätön, samoin ylimääräisen henkilön hankkiminen tutkimuksia suorittamaan ja löytöjä museossa järjestämään sekä luettelemaan, koskapa muussa tapauksessa museon vakinaiset työt ja muut ensi kesän aikana suoritettavat tutkimukset tulisivat pahoin kärsimään. Ylimääräinen määräraha - jota pyydetessä voitaisiin vedota Häyrymäen tietääkseni suurimmaksi osaksi myös ylimääräisillä määrärahoilla suoritettuihin tutkimuksiin - olisi arvioitava vähintään 40,000 mk:ksi. Kaivauksia varten - edellyttäen että ne voitaisiin suorittaa tavallista nopeammin ja tavallista suuremmalla työvoimalla, melkoisessa määrässä tarkkuuden kustannuksella, - tarvittaisiin ehkä n. 25,000 mk., ylimääräisen henkilön palkkaamiseksi kaivauksia suorittamaan vähintään n. 7,500 mk. ja ainakin saman verran löytöjen järjestämistä ja luettelemista varten museossa. Viimemainittua tarkoitusta varten voitaisiin ehkä tulevana vuon-

na saada lisää varoja, ja mahdollista on, että kaivauksia täytyy lähivuosinakin jatkaa siinä laajuudessa, että ylimääräiset varat silloinkin ovat niitä varten tarpeen.

Ehdotukseni, jonka alistan Toimikunnan harkittavaksi, käsittää siis seuraavaa:

1) Että Toimikunta kääntyisi Tie- ja vesirakennusten Ylihallituksen puoleen pyytäen tarkkaa ilmoitusta siitä, tulevatko aiotut hiedanottotyöt Jäkärlässä tosiaankin alkamaan ensi kesänä, sekä kehoittaen mainittua Ylihallitusta pitämään huolta siitä, että Toimikunta saa myös hyvissä ajoin tiedon, milloin hiedanotto alkaa, voidakseen saada näin hävitettäväksi tulevan alueen sitä ennen tutkituksi. Edelleen, että Toimikunta koettaisi saada sopimuksen kautta aiotun hiedanoton, ellei ehkä kokonaan estetyksi, niin ainakin niin järjestetyksi, että tutkittavaksi tuleva alue huomattavasti supistuisi.

2) Että Toimikunta, siinä tapauksessa että hiedanottoa ei saada estetyksi, ryhtyisi toimenpiteisiin ylimääräisen määrärahan hankkimiseksi edessä olevaa kaivausta varten. Tarvittavan määrärahan suuruudesta siinä tapauksessa, että hiedanotto tulisi tapahtumaan nyt aiotussa laajuudessa, kolen edellä esittänyt ylimalkaisen laskelmani arvioiden sen vähintään 40,000 markaksi.

3) Että Toimikunta hankkisi kaivauksia suorittamaan ylimääräisen henkilön, joka sittemmin myös suorittaisi museossa löytöjen luettelemisen ja järjestämistyön, mitä varten osa määrärahasta käytettäisiin. Kaivausta ohjaisi alussa n. parin viikon ajan joku museon esihistoriallisen osaston vakinaisista virkamiehistä, ja olisi ehkä hyödyksi, jos museon virkamiehistä myöhemminkin joku muiden virkamatkojensa ohella saattaisi käydä tutkimuksia tarkastamassa ja niissä apuaan antamassa. Kaivaukset olisi aloitettava jo mahdollisimman varhain eli toukokuussa, koskapa hiedanotto, joka koneellisesti suoritettuna tulee tapahtumaan hyvin nopeasti, on suunniteltu alkavaksi heinäkuussa.

Tarkemman tiedon tutkittavaksi tulevan alueen pinta-alan

laajuudsta tulen jättämään Toimikunnalle, niin pian kuin se on Turusta museoon saapunut.

Sain myös tehtäväkseni hankkia Maarian piirin nimismieheltä jäljennöksen Valtionarkeologin 19 p. syyskuuta 1908 päivättyyn, Jäkärän kivikautisen asuinpaikka-alueen rauhoittamista koskevaan kirjeeseen N:o 538 liittyvästä kartasta, josta museossa ei ole jäljennöstä. Tämän kartan olen saanut museoon jäljennettäväksi ja tulee jäljennös liitettäväksi topografiseen arkistoon.

Museota varten sain Turun - Uudenkaupungin rautatierakennuskonttorista jäljennöksen siellä laaditusta, metrittäisillä korkeuskäyrillä varustetusta Jäkärän nummen kartasta. Tämä kartta, josta tutkimuksissa paikalla tulee olemaan suurta hyötyä, on liitetty topografiseen arkistoon.

Helsingissä 27 p. maaliskuuta 1922.

Aarne Europaeus